

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра логопедії та спеціальних методик

Дипломна робота
магістра

з теми: **«ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ ГОТОВНОСТІ
ДІТЕЙ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ ДО
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЧЕРЕЗ ВЗАЄМОДІЮ ФАХІВЦІВ ЗАКЛАДУ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ»**

Виконала здобувач вищої освіти
II курсу, групи SoL1-M22z
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Олеся ВАВРИНЧУК
Керівник: **Олена БЄЛОВА,**
кандидат педагогічних наук, доцент

Кам'янець-Подільський – 2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. МОВЛЕННЄВА ГОТОВНІСТЬ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ ДИТИНИ-ЛОГОПАТА ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ.....	8
1.1. Науково-теоретичні засади поняття «мовленнєва готовність», його роль та значення в освіті дитини.....	8
1.2. Діти із ЗНМ як медико-психолого-логопедична проблема.....	15
1.3. Особливості мовленнєвої готовності дошкільників до навчання у школі спеціальної літературі.....	25
ВИСНОВКИ до розділу 1.....	33
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНЕ РОЗУМІННЯ СТРАТЕГІЇ ТА ТАКТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТАТНЬОГО РІВНЯ МОВЛЕННЄВОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ МОВЛЕННЯ ДО ВХОДЖЕННЯ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ЗАКЛАД.....	34
2.1. Сучасний погляд на особливості мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ до навчання в школі.....	34
2.2. Логопедичні технології діагностики та формування мовленнєвої готовності у сучасній практичній логопедії.....	37
ВИСНОВКИ до розділу 2.....	41
РОЗДІЛ 3. НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ШЛЯХІВ ДІАГНОСТИКИ ТА ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ ІЗ ЗНМ СТАРШОГО НАВЧАЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ.....	42
3.1. Аналіз діагностичних підходів дослідження актуального стану мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією до навчання в школі.....	42

3.2. Теоретико-методичне забезпечення корекції мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення до навчання в школі.....	49
ВИСНОВКИ до розділу 3.....	56
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62
ДОДАТКИ.....	68

ВСТУП

У сучасних умовах актуалізується проблема формування мовленнєвої особистості, здатної вільно й відповідально визначати свою позицію серед інших, приймати рішення, спираючись на систему певних знань, правильно оцінювати себе та навколишню дійсність, чітко усвідомлювати свої бажання та наміри, доводити, обґрунтовувати, відстоювати власну думку. І саме в дошкільному віці у дитини формується вміння вербалізувати свої життєві враження, передавати власні думки словами і діями.

Оволодіння рідною мовою є одним із найважливіших надбань дитини в дошкільному віці – найбільш сензитивному для засвоєння мови. Якщо дитина не досягне певного рівня мовленнєвого розвитку до п'яти – шести років, то цей шлях, як правило, не може бути успішним найбільш пізніх вікових етапах.

Базовий компонент дошкільної освіти в Україні визначає важливим завданням сучасного дошкільного закладу формування мовленнєвої компетентності дітей, орієнтує на активну позицію дитини в процесі опанування мови [1]. Мовленнєва компетентність є однією з провідних базисних характеристик особистості, що формується на етапі дошкільного дитинства. Ступінь розвитку цієї сфери визначає рівень сформованості соціальних і пізнавальних досягнень дитини – потреб і інтересів, знань, умінь та навичок, а також інших психічних якостей, що є основою особистісної культури.

Дану проблему досліджували такі науковці: А. Богуш, Л. Калмикова, Е. Короткова, Є. Соботович, О. Ушакова, Л. Федоренко, Л. Фомічова, М. Шеремет – закономірності формування мовлення та принципи організації мовленнєвої діяльності; М. Жинкін, І. Зимня, О. Леонтьєв, Д. Слобін, О. Шахнарович – концепцію про структуру мовних знань, механізми їх засвоєння на практичному рівні оволодіння мовленнєвою діяльністю, Є. Соботович – концепцію стандарту спеціальної освіти дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку. Педагогічне значення мовлення та мовленнєвої

компетентності вивчалоя І. Зимньою, І. Котовою, А. Богущ, А. Гончаренко, А. Засекіною, С. Засекіним та ін.

На сучасному етапі формування мовленнєвої компетентності дитини дошкільного віку розглядається науковцями в різних аспектах, зокрема;

- формування мовленнєвої компетентності дошкільників у процесі навчання переказу літературних творів (В. Чекаліна);
- формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами творів живопису (Н. Гордій, І. Корякіна);
- умови формування мовленнєвої компетенції у дітей старшого дошкільного віку з дизартрією (Н. Пахомова);
- розвиток мовленнєвої компетентності дошкільників з порушенням зору (Л. Вавіна) тощо.

Актуальність дослідження обумовлена наявністю у дошкільника з порушенням мовлення неповного становлення інтелектуальних процесів, яке обумовлює труднощі в подальшому навчанні, разом з тим в інтелектуальному плані майбутній першокласник вже має досить високий рівень розвитку, що дає можливість з легкістю засвоювати шкільну освітню програму.

Усе вищезазначене дає змогу визначити **мету дослідження** мовленнєвої готовності дітей із ЗНМ до навчання у школі, яка **полягає в теоретичному вивченні проблеми мовленнєвої готовності та її діагностики у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.**

Завдання дослідження:

- теоретично провести аналіз загального недорозвитку мовлення як порушення;
- проаналізувати стан дітей із ЗНМ через медико-психолого-логопедичну призму;
- розглянути сучасний погляд на методи та методики формування мовленнєвої готовності дітей із загальним недорозвитком мовлення до школи;

- дослідити особливості мовленнєвого розвитку дітей із ЗНМ у спеціальній літературі.

Об'єкт дослідження: мовленнєва готовність дітей дошкільного віку із ЗНМ до навчання у загальноосвітньому навчальному закладі.

Предмет дослідження: особливості мовленнєвої готовності дітей із ЗНМ до навчання у загальноосвітньому навчальному закладі.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що:

- теоретично визначено стан мовлення дітей із ЗНМ старшого дошкільного віку на момент входження до загальноосвітнього навчального закладу;
- охарактеризовано характер мовленнєвого порушення при ЗНМ крізь медико-психолого-логопедичну призму;
- розглянуто сучасне розуміння стратегії та тактики забезпечення достатнього рівня мовленнєвої готовності перед входженням у загальноосвітній процес.
- висвітлено етапи диференційованої діагностики та корекції мовленнєвої готовності дітей з ЗНМ старшого дошкільного віку;
- осучаснено та модифіковано класичні базові методики формування мовленнєвої готовності дітей із ЗНМ.

Практична значимість дослідження визначається багатоаспектним комплексним вивченням компонентів мовленнєвої готовності у дітей із ЗНМ старшого дошкільного віку до навчання у школі з позиції системного підходу.

Методи дослідження: теоретико-методологічний та емпіричний аналіз психолого-педагогічної та спеціальної літератури в розрізі досліджуваної проблеми.

Апробація роботи. Основні результати дипломної роботи обговорювались на III Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Психолого-педагогічний супровід дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах спеціальної та інклюзивної освіти».

База дослідження. Дослідження проводилося на базі двох навчальних закладів, а саме: Хмельницького закладу дошкільної освіти №25 «Калинонька», Хмельницької середньої загальноосвітньої школи I-III ступенів №24.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел (57 найменувань) та додатків. Загальний обсяг роботи – 81

ВИСНОВКИ

Реформування національної системи освіти зумовлює необхідність обґрунтування теоретичних і методичних засад підготовки шестирічної дитини до школи. Під готовністю до навчання в школі ми розуміємо особистісну, мовленнєву, інтелектуальну, морфологічну підготовку дитини для продуктивного навчання в школі.

Наявна практика, яка не повною мірою відповідає підготовці дитини до школи згідно вимог сучасної стратегії особистісно зорієнтованого виховання та навчання, не забезпечує наступності між дошкільною та шкільною ланками освіти, що проявляється в зниженому темпі розвитку дошкільника, незважаючи на досвід закладів дошкільної освіти та великої кількості досліджень з даної проблеми, що призводить дітей дошкільного віку оволодівати знаннями і навичками учня, залишаючи без уваги види діяльності притаманні саме дошкільнятці.

Ефективність процесу підготовки дітей до навчання в школі суттєво підвищується за наявності сукупності організаційно-педагогічних умов, які передбачають:

- співпрацю і взаємодію закладу дошкільної освіти, сім'ї та закладу загальної середньої освіти;
- комплексну діагностику готовності дитини до школи;
- врахування залежностей між ключовими елементами компонентів готовності та успіхами дитини при засвоєнні навчального матеріалу;
- оптимальне поєднання та варіативність традиційних так і інтерактивних методів і форм роботи;
- відповідне дидактично-методичне та кадрове забезпечення.

Процес підготовки дитини дошкільного віку до системної навчальної діяльності в школі передбачає декілька логічно взаємопов'язаних між собою етапів:

1. Діагностико-прогностичний, який включає в себе визначення вихідного стану психофізичних і педагогічних характеристик дітей і проектування програм їх розвитку;
2. Діяльнісно-формульальний, а саме, розвиток фізичних, мотиваційних, особистісних, соціальних та емоційно-вольових компетентностей дошкільника;
3. Прикінцево-оцінний, який складається з закріплення знань, навичок та умінь, а також способів діяльності як норми готовності до школи та визначення рівнів їх сформованості.

За результатами проведеного теоретичного аналізу статей і наукових робіт, встановлено, що мовленнєва готовність як складова загальної готовності дитини з ЗНМ до школи є провідною в системі знань, які необхідні дитині для успішної адаптації в освітній процес, взаємодії та відчуття в ньому комфортності. На сучасному етапі у системі освіти особливого значення набуває мовленнєва готовність дитини як інструмент для розвитку та вдосконалення вербальних, пізнавальних функцій, спираючись на базові її складові.

Вивчаючи спеціальну літературу, було досліджено історію питання готовності дитини до школи. Визначено, що термін «готовність» є складним за структурою, який охоплює всі сфери життя дитини і відповідно вимагає поділу його на окремі компоненти. Думки вчених щодо змістової складової готовності до школи об'єдналися у розумінні її багатокomпонентності, а розійшлися у трактуванні щодо структурних складових та їх критеріїв. Розглянуто поняття мовленнєвої готовності дітей до школи у різних аспектах. Проведено теоретичний аналіз поняття «готовність» крізь педагогічну та психологічну призму та яку роль вона відіграє в шкільному навчанні дітей.

Проаналізувавши статті вітчизняних та сучасних вчених, з'ясовано, що проблема визначення загального недорозвитку мовлення залишається і досі актуальною, незважаючи на те, що існувало декілька підходів до вирішення цього питання. Також проблему ЗНМ розглянуто крізь три призми:

логопедичну, психологічну та медичну, внаслідок чого з'ясовано, що вітчизняні вчені виділяють три рівні ЗНМ. Також аналіз загальної характеристики мовлення дітей при всіх рівнях ЗНМ, показав, сучасна логопедія потребує використання різноманітних підходів для формування мовленнєвої готовності дітей із ЗНМ.

Теоретичний аналіз характеристики мовлення дітей із ЗНМ, спонукає до того, щоб орієнтувати педагогів і психологів закладів дошкільної освіти на організацію і цілеспрямований розвиток найважливіших психічних функцій і операцій логічного мислення з метою профілактики шкільної дезадаптації.

Діти дошкільного віку з порушенням розвитку мовлення, на момент входження до загальноосвітнього закладу характеризуються зниженою швидкістю сприйняття знаково-символічної інформації, що в подальшому призводить до відставання від темпу уроку і проблем з успішністю навчання, тому мовленнєва готовність дитини як інструмент для розвитку та вдосконалення вербальних, пізнавальних функцій на сучасному етапі розвитку інтеграційного та інклюзивного навчання набуває особливого значення.

Проаналізувавши спеціальну літературу з питання мовленнєвої готовності зрозуміли, що надзвичайно велику роль під час її формування відіграє діагностика, та довели, що варто застосовувати класичні стандартизовані методи та методики діагностики згідно етапів розвитку мовлення в онтогенезі.

Поетапно проведена якісна діагностика мовлення дитини із загальним недорозвитком мовлення є підґрунтям до подальшого формування мовленнєвої готовності перед входженням у загальноосвітній процес, зазначають сучасні науковці. Наукові джерела вказують на те, що хоч і постійно відбувається збільшення новітніх методик, але слід використовувати базові системні підходи до корекції мовлення.

У сучасних умовах постійних освітніх реформ, є необхідним застосування корекційними педагогами не тільки базових методів для формування мовленнєвої готовності дітей із ЗНМ старшого дошкільного віку, а

використання інноваційних логопедичних практик для діагностики та корекції мовленнєвої готовності.

Водночас, сучасні логопеди продовжують створювати інноваційні підходи до діагностики та корекції мовленнєвої готовності дітей з порушенням мовлення. Отже, мовленнєва готовність до школи займає одне з провідних місць серед усіх компонентів готовності дитини до навчання у школі та продовжує досліджуватися як системна мультидисциплінарна проблема з урахуванням напрацювань С. Коноплястої, К. Крутій про функціональну систему мови та мовлення [16; 21].

Тому, зважаючи на вищезазначене, варто додати, що мета та завдання магістерської роботи досягнуто.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієвський Б. М. Проблеми готовності дитини до школи. Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті педагогічних ідей Фрідріха Фьубеля : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Херсон, 4 жовт. 2014 р. Херсон, 2014. С. 7–8.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук. Київ, 2012. 26 с.
3. Богущ А. М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і практика. Запоріжжя, 2000. 2016 с.
4. Большакова І. Проблеми психологічної готовності дитини до школи. *Початкова школа*, 2005. № 4. С. 4–7.
5. Бондар В. І., Синьов В. М., Тищенко В. В. Тенденції розвитку освіти дітей з психофізичними вадами в Європі та Україні. *Збірник наукових праць 199 Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Серія соціально-педагогічна*. 2012. № 19. С. 165–170.
6. Бондаренко Т. М. Підготовка дітей до школи як педагогічна проблема в теорії і практиці вітчизняної педагогіки (друга половина ХХ століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.01. Луганськ, 2007. 20 с.
7. Вашуленко М. С. Формування мовної особистості молодшого школяра в умовах переходу до 4-річного початкового навчання. *Початкова школа*. 2000. № 4. С. 11–14.
8. Гончаренко С. А., Богуславська Л. О., Кондратенко Н. О. Визначення готовності дитини до шкільного навчання : методичні рекомендації. Київ : Педагогічна думка, 2000. 69 с.
9. Дегтяренко Т. В. Актуальність міждисциплінарного та нейропсихологічного підходів до діагностики тяжких порушень мовлення у дітей раннього віку. *Наука і освіта*. 2016. №8. С. 30–37.
10. Дедов О. Діагностика готовності дітей до школи. Хотин, 2014. 194 с.

11. Ільїна Н. В. Формування мовленнєвої готовності дітей-логопатів до навчання у школі. *Кафедра природничо-математичних дисциплін та логопедії Херсонського державного університету*. 2015 URL: <http://www.srw.kspu.edu/?p=1159> (Дата звернення: 24.04.2020).
12. Калмикова Л. О. Комунікативний підхід до розвитку мовлення дошкільнят. *Педагогіка і психологія*. 1996. №1. С. 52.
13. Калмикова Л. О. Психологія формування мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку: монографія. Київ, 2008. 497 с.
14. Кондрух Л. А. Формирование у детей старшего дошкольного возраста коммуникативной готовности к обучению в школе: автореф. канд. пед. наук. Магнитогорск, 1999. 20 с.
15. Конопляста С. Ю. Психолого-педагогічні основи комплексної корекції мовленнєвого розвитку дітей з ринолалією: автореф. дис. ... д. пед. наук. Київ, 2010. 46 с.
16. Конопляста С. Ю. Психолого-педагогічні основи комплексної корекції мовленнєвого розвитку дітей із ринолалією: дис. докт. пед. наук: 13.00.03. Київ, 2010. 468 с.
17. Конопляста С. Ю. Ринолалія від А до Я : монографія. Київ, 2015. 312 с.
18. Конопляста С. Ю., Сак Т. В. Логопсихологія : навч. посібник. Київ, 2010. 293 с.
19. Конопляста С. Ю. Традиції та новації у розумінні психомовленнєвого розвитку дітей із вродженими незрощеннями губи та піднебіння. *Корекційна педагогіка і психологія*. 2012. № 19 (1). С. 373–382.
20. Корнев А. Н. Основы логопатологии детского возраста: клинические и психологические аспекты. Санкт-Петербург, 2006. 380 с.
21. Крутий К. Л. Діагностика мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. *Навчальний посібник*. Запоріжжя, 2003. 208 с.
22. Логопедія: підручник. за ред. М. К. Шеремет. Вид. 3-тє, перер. та доповн. Київ, 2015. 776 с.

23. Марченко І. С. Особливості логопедичної роботи з дітьми дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення. *Логопедія*. 2013. № 3. С. 52–56.
24. Пахомова Н. Г. Закономірності та умови формування мовленнєвої готовності до навчання дітей старшого дошкільного віку із дизартрією. *Дефектологія*. 2005. № 1. С. 43–44.
25. Пахомова Н. Г. Мовленнєва готовність дітей дошкільного віку з тяжкими вадами мовлення. *Дефектологія*. 2005. №3. С. 48–50.
26. Пахомова Н. Г., Шеремет М. К. Пахомова Н. Г. Формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з дизартрією до навчання в школі. *Навчально методичний посібник*. Київ, 2009. 137 с.
27. Поліщук С. В. Рівні ЗНМ та їх загальна характеристика у дітей дошкільного віку з порушеннях мовлення. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Серія: Соціально-педагогічна. 2011. №17. С. 286–293.
28. Рибцун Ю. В. Корекційна робота дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення. Київ, 2021. 258 с.
29. Рибцун Ю. В. Коррекционно-развивающая программа обучения детей пятого года жизни с ФФНР: современный взгляд. *Специальное образование : материалы VII Междунар. науч. конф., 21–22 апр. 2011 г.* / Под ред. В. Н. Скворцова. Санкт-Петербург, 2011. Т. 1. С. 248–252.
30. Савінова Н. В. Експериментальна методика діагностики мовленнєвої діяльності у дошкільників із ТПМ. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*, 2014. № 26. С. 209-215.
31. Савінова Н. В. Сучасні проблеми і тенденції розвитку логопедії як науки. *Науковий часопис. Корекційна педагогіка*. 2014. № 27. С. 184-188.
32. Савченко М. А. Методика виправлення вад вимови у дітей. Київ, 1983.

33. Система оцінювання діагностичної карти мовленнєвої готовності дитини старшого дошкільного віку до вступу до школи : свідоцтво про право власності на науковий твір № 75866; заяв. № 76984, 10.01.2018; опубл. 12.01.2018. 3 с.
34. Соботович Є. Ф. Нормативні показники мовленнєвого розвитку (в його фонетико-фонематичній ланці) дітей дошкільного віку. *Дефектологія*. 2002. №3.
35. Соботович Е. Ф. и др. Методика выявления речевых нарушений у детей и диагностика их готовности к школьному. Киев, 1998. 127 с.
36. Соботович Е. Ф. Нарушения речевого развития у детей и пути их коррекции. Киев, 1995.
37. Степанова О., Дмитрук І. Діагностика стану сформованості старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення до навчання в школі. *Актуальні проблеми дошкільної та спеціальної освіти: матеріали III Міжнародних педагогічних читань пам'яті професора Т.І.Поніманської*. Рівне, 2020. 246 с.
38. Сугейко Л. Г. Мовленнєва підготовка дітей дошкільних закладів до школи. *Педагогічні науки: збірник наукових праць*. Херсон. №65, 2014. с.367-370.
39. Тарасун В. В. Формування мовленнєвої особистості дитини з особливостями в розвитку. *Науковий вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка*. 2013. с. 165–173.
40. Тищенко В.В. Ієрархія фонематичних процесів в онтогенезі дитячого мовлення. *Теорія та практика сучасної логопедії*. №4. Київ, 2007. с. 3-18.
41. Тищенко В.В. Загальний недорозвиток мовлення: перспективи подальших досліджень. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка* / За ред. О. В. Гаврилова, В. І. Співака. Вип. XXIII в трьох частинах, частина 2. Серія: соціально-педагогічна. Кам'янець-Подільський, 2013. с. 260-268.

42. Тищенко В. В. Класифікації порушень мовленнєвого розвитку : сучасний стан, протиріччя та шляхи їх усунення. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова.*, 2016. №30. с. 109-116.
43. Тищенко В. В. Логопедична тераностика: концепт нового напрямку діагностики та корекції мовленнєвих порушень. *Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки.* Київ, 2016. с. 393–402.
44. Трофименко Л. І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ. Київ, 2013. 110 с.
45. Трофименко Л. І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення. *Програмно-методичний комплекс.* Київ, 2013.
46. Шеремет М. К. Актуальні проблеми спеціальної освіти. *Науковий часопис. Зб наукових праць.* 2007. № 7. С. 79–81.
47. Шеремет М. К. До проблеми формування мовленнєвої готовності дітей до навчання у школі. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова* Корекційна педагогіка та спеціальна психологія; вип. 28. Київ, 2014. с. 248–251.
48. Шеремет М. К., Коломієць Ю.В. Нейропсихологічні засади формування мовлення у дітей із ТПМ. *Актуальні питання корекційної освіти,* 2012. № 3. с. 384-393. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/apko_2012_3_48 (дата звернення: 15.03.2020).
49. Шеремет М. К. Сучасні комп'ютерні технології в логопедичній роботі. *Збірник наукових статей НПУ імені М.П.Драгоманова.* Вип. 1. Київ, 2001. с. 183-192.
50. Шиліна Н. Є. Мовленнєва готовність дітей до школи як лінгводидактична проблема. *Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського.* Зб. наук. пр. №10-11. Одеса, 2001. с. 20-25.
51. Шиліна Н. Є. Роль дитячого садка у формуванні готовності дитини до шкільного навчання. *Зб. наук. пр. Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки).* Бердянськ, 2002. №2. с. 274-280.

52. Яковенко А. О. Визначення рівня сформованості мовленнєвої готовності та ефективність логопедичної корекційної програми у дітей із ЗНМ старшого дошкільного віку. Основні напрямки розвитку педагогічної науки : зб. тез доп. II 192 міжнар. наук.-практ. конф., м. Чернігів, 20–21 жовтня. 2017 р. с. 76–78.

53. Яковенко А. О. Загальнодидактичні аспекти дослідження мовленнєвої готовності до навчання у школі старших дошкільників. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2013. № 24. с. 273–276.

54. Яковенко А. О. Проблема формування мовленнєвої готовності старших дошкільників з порушенням мовлення в умовах шкільної інтеграції. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2012. № 22. с. 283–286.

55. Яковенко А. О. Корекційно-логопедична програма з формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку до школи. Витоки педагогічної майстерності. Серія : Педагогічні науки. 2017. №20. С. 251-256. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vpm_2017_20_55 (дата звернення: 24.04.2020).

56. Яковенко А. О. Формування мовленнєвої готовності старших дошкільників з логопатологією до інтегрованого навчання : дис. канд. пед. наук. Київ, 2018. 330 с.

57. Warner S. Diagnostics + Therapy = Theranostics. *The Scientist*, 18. 2004, p. 38.